DOI: 10.31359/2079-6242-2022-46-182
УДК 343.272

В. П. Самойлов, аспірант кафедри кримінально-правової політики та кримінального права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID: 0000-0002-7332-1070

СПЕЦІАЛЬНА КОНФІСКАЦІЯ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ: ДО ПИТАННЯ ДОСТАТНОСТІ ПРАВОВИХ ОРІЄНТИРІВ

Постановка проблеми. Попри те, що Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України»[1], яким Кримінальний кодекс України (далі – КК) доповнено новими статтями 96[1] та 96[2] із новим підходом до регулювання спеціальної конфіскації, набрав чинності близько десяти років тому ще 15.12.2013 р., правозастосування у частині спеціальної конфіскації і досі перебуває на етапі формування та не реалізовує повною мірою потенціал цього інституту. Підтвердженням цієї тези, зокрема, може слугувати те, що відповідно до довідки до розділу 1 Звіту судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2022 рік рішення про застосування спеціальної конфіскації прийнято лише в 575 провадженнях, що суттєво контрастує із загальною кількістю проваджень щодо тих кримінальних правопорушень, в яких відповідно до законодавства України про кримінальну відповідальність може застосовуватися спеціальна конфіскація[2].

Причому подібна ситуація не є унікальною і такою, що характерна лише для України. Згідно із даними Європолу, що стосуються проміжку часу із 2010 до 2014 року, лише 2,2% доходів від вчинення кримінальних правопорушень були арештовані; 1,1% таких доходів підлягав фінальній конфіскації на рівні ЄС[3]. Зазначене зумовлює актуальність подальших пошуків шляхів покращення боротьби з активами, здобутими від вчинення кримінальних правопорушень, зокрема, з урахуванням новітніх способів здобуття та перетворення таких активів.

Одним із найскладніших у плані розуміння для кримінально-правового реагування способів їх акумулювання є застосування у різних схемах, ланцюгах перетворення або й прямо як предмета кримінального правопорушення віртуальних активів, зокрема, криптовалют. Тим не менше провідні світові юрисдикції вже формують практику конфіскації наведених об'єктів. Так, 09.02.2022 р. Департамент юстиції США відрапортував про рекордну конфіскацію викрадених криптовалют Bitcoin вартістю, що перевищує 4 млрд доларів США[4].

Водночас у правозастосуванні України наразі відсутні приклади подібних спеціальних конфіскацій. З урахуванням того, що Україна в 2022 р. посіла за обігом криптовалют третє місце з-поміж всіх держав за Глобальним індексом впровадження[5], якнайшвидший розвиток відповідної правової

---

[1] Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України: Закон України від 18.04.2013 № 222-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222–18#Text (дата звернення: 10.09.2023).

[2] '*Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2022 рік. Форма № 1-к (річна).*' (Судова влада України, 2023 рік) <https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/main_site/1-k%20_%204-%202022.xls> (дата звернення: 10.09.2023)

[3] 'Criminal asset recovery in the EU. Survey of statistical information 2010–2014.' (Europol, 2016) P. 4 <https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/criminal_asset_recovery_in_the_eu_web_version_0.pdf> (accessed: 10 September 2023)

[4] '*Record-high seizure of $4bn in stolen Bitcoin*' (BBC News, 9 February 2022) <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-60310783> (accessed 10 September 2023)

[5] '*The 2022 Global Crypto Adoption Index: Emerging Markets Lead in Grassroots Adoption, China Remains Active Despite Ban, and Crypto Fundamentals Appear Healthy*' (Chainalysis, 14 September 2022) <https://www.chainalysis.com/blog/2022-global-crypto-adoption-index/#top-20> (accessed: 10 September 2023)

практики є необхідним та досить актуальним викликом для правової системи України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані із спеціальною конфіскацією, в тому числі у частині предмета спеціальної конфіскації останніми роками досліджували такі українські та зарубіжні вчені, як В. В. Березнер, В. М. Бурдін, А. О. Винник, І. М. Горбачова, К. П. Задоя, О. В. Козаченко, А. І. Зіневич, О. Я. Кондра, Ф. К. Набіулін, Н. А. Орловська, М. М. Панов, Г. М. Собко, В. О. Туляков, М. І. Хавронюк, В. В. Шпіляревич, Г. З. Яремко та ін.

Наразі в теорії кримінального права майже безальтернативним є підхід, відповідно до якого майно (тобто предмет спеціальної конфіскації) у розумінні ч. 1 ст. 96[1] КК тлумачиться шляхом бланкетності з відсиланням до цивільно-правового розуміння майна. Зокрема, такий підхід має місце у дисертаційному дослідженні Винник А. О., яка зазначає, що сфера застосування спеціальної конфіскації не обмежується лише якимось певними речами матеріального світу чи їх сукупністю, а поширюється і на майнові права, що, зокрема, зумовлюється положеннями ч. 1 ст. 190 Цивільного кодексу України (далі – ЦК)[1].

При цьому на теоретичному рівні предметні дослідження здійснення спеціальної конфіскації саме віртувальних активів відсутні.

Матеріали та методи дослідження. Основним інформаційним підґрунтям нашого дослідження є положення законодавства України, зокрема, закону про кримінальну відповідальність, а також актуальної судової практики. Основними методами, що застосовувалися у процесі дослідження, є аналіз і синтез, спеціально-юридичний та порівняльно-правовий методи.

Мета статті. Для того, щоб мати широко застосовувану практику конфіскації віртуальних активів, будь-яка правова система повинна пройти такі послідовні кроки (причому кожен наступний не має значення без закінчення попереднього):

1. Запровадження правових орієнтирів, що забезпечують можливість конфіскації віртуальних активів;

2. Забезпечення інституційної спроможності органів досудового розслідування щодо виявлення, арешту та управління такими активами;

3. Створення умов для реалізації віртуальних активів.

Метою цього дослідження є аналіз предмета спеціальної конфіскації як елемента її юридичної конструкції у частині достатності правових інструментів для здійснення спеціальної конфіскації віртуальних активів у правовій системі України, тобто, по суті, стан досягнення першого кроку з описаних вище.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ч. 1 ст. 96[1] КК предметом спеціальної конфіскації у найбільш широкому сенсі виступають гроші, цінності та інше майно[2] (тобто з урахуванням вжитого слова «інше» збірним поняттям у цій частині є, власне, поняття майна), яким притаманний певний прямий або опосередкований зв'язок із кримінальним правопорушенням.

Згідно із ч. 1 ст. 190 ЦК майном як особливим об'єктом вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки[3]. У зв'язку із наведеним вище належною передумовою спеціальної конфіскації віртуальних активів є встановлення їх майнової природи, а тому запитаннями, на які потрібно знайти відповідь, є такі: (1) якою є природа віртуальних активів? (2) чи є віртуальні активи майном у розумінні ч. 1 ст. 96[1] КК?

Перелічені питання, які постають перед кримінальним правом України, не є унікальними в цьому контексті, адже й у світовій практиці, як покаже аналіз нижче, визнання майнової природи віртуальних активів є першим кроком для здійснення подальших юридично значущих дій із ними, зокрема, і конфіскаційних процедур.

Щодо природи віртуальних активів.

Тривалий час, допоки Закон України «Про віртуальні активи» не набрав чинності, в Україні були відсутні саме законодавчі орієнтири для розуміння правової природи віртуальних активів, криптовалют та співвідношення цих понять між собою. Однак зазначені об'єкти вже понад десять років перебувають у фокусі практичної уваги авторитет-

[1] Винник А. О. 'Спеціальна конфіскація майна як інший захід кримінально-правового характеру за кримінальним правом України' (дис канд юрид наук, Львівський державний університет внутрішніх справ, 2019) с. 111.

[2] Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341–14#Text (дата звернення: 10.09.2023).

[3] Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435–15#Text (дата звернення: 10.09.2023).

них міжнародних інституцій. Тому їх досвід у тлумаченні цих понять є корисним до використання.

Так, Європейський Центральний Банк у своєму звіті «Схеми віртуальних активів» (Virtual Currency Schemes) визначає віртуальні активи як різновид нерегульованих цифрових грошей, які випускаються та, як правило, контролюються їх розробниками, а також приймаються та знаходяться в обігу серед членів певної віртуальної групи. Далі у зазначеному звіті роз'яснено, що за критерієм взаємодії із традиційними валютними цінностями та реальною економікою можна виділити три різновиди схем віртуальних активів:

1. Закриті схеми віртуальних активів (closed virtual currency schemes), які, зазвичай, не мають жодного зв'язку із реальною економікою та можуть бути використані у закритій віртуальній системі (наприклад, World of Warcraft Gold);

2. Схеми віртуальних активів з одностороннім потоком (virtual currency schemes with unidirectional flow). Такі активи в односторонньому порядку пов'язані з реальною економікою: відповідний актив можна придбати із розрахунком у традиційній валюті, а вже згодом використати для покупки віртуальних товарів і послуг (наприклад, кредити Facebook);

3. Схеми віртуальних активів з двостороннім потоком (virtual currency schemes with bidirectional flow). Такі активи характеризуються взаємними зв'язками із реальною економікою: допускається як їх придбання за рахунок традиційних валютних цінностей, так і купівля за рахунок відповідних віртуальних активів традиційних валютних цінностей або оплата ними реальних товарів, робіт, послуг (наприклад, Bitcoin)[1].

У більш пізньому звіті Європейського Центрального Банку «Схеми віртуальних активів – подальший аналіз» (Virtual Currency Schemes – a further analysis) віртуальні активи визначені як цифрове відображення вартості, що не видається центральним банком держави або іншою грошово-кредитною установою чи установою електронних грошей, яке за певних обставин може бути використане як альтернатива грошам[2]. Також з останнього звіту випливає, що криптовалюта (наприклад, Bitcoin) є складовою віртуальних активів з двостороннім потоком[3].

Подібний підхід у тлумаченні понять «криптовалюти» та «віртуальні активи» поділяє і Міжнародний валютний фонд. Так, останній зазначає, що криптовалюти є різновидом віртуальних активів, які, в свою чергу, є цифровими представленнями вартості, що випускаються приватними розробниками і виражені у власній розрахунковій одиниці[4].

Комітет платежів та інфраструктури ринку, який входить до складу Банку міжнародних розрахунків, визначає криптовалюти як цифрові активи, або схеми цифрових активів.

При цьому схеми цифрових активів характеризуються такими ключовими ознаками:

1. Це активи, вартість яких визначається законами співвідношення попиту і пропозиції; при цьому вони мають нульову внутрішню вартість;

2. Ці активи використовують поширені реєстри, які дозволяють віддалений рівноправний обмін електронною вартістю за відсутності як довіри між сторонами, так і необхідності залучення посередників;

3. Щодо обігу цих активів не здійснює управління жодна спеціально уповноважена інституція[5].

Аналогічно й Європейський Банківський Орган (EBA) вживає поняття «криптовалюти» у значенні різновиду віртуальних активів. Останні, в свою чергу, є цифровим відображенням вартості, яке не видається центральним банком або іншою публічною інституцією та не обов'язково прив'язане до фіатної валюти, але використовується фізичними або юридичними особами як засіб обміну і може передаватися, зберігатися або торгуватися в електронному вигляді[6].

Світовий банк також тлумачить криптовалюти як підгрупу цифрових активів, які він визначає

---

[1] 'Virtual Currency Schemes' (European Central Bank, October 2012) P. 13–19 <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf> (accessed 10 September 2023)

[2] 'Virtual Currency Schemes – a further analysis' (European Central Bank, February 2015) P. 4 <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemesen.pdf> (accessed: 10 September 2023)

[3] Ibid, 9.

[4] 'Virtual Currencies and Beyond: Initial Considerations' (International Monetary Fund, January 2016) P. 7 <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2016/sdn1603.pdf> (accessed: 10 September 2023)

[5] 'Digital Currencies' (Bank for International Settlements, November 2015) 4–7 <https://www.bis.org/cpmi/publ/d137.pdf> (accessed 10 September 2023)

[6] 'EBA Opinion on 'virtual currencies' (European Banking Authority, 4 July 2014) 11 <https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/657547/81409b94-4222-45d7-ba3b-7deb5863ab57/EBA-Op-2014–08%20Opinion%20on%20Virtual%20Currencies.pdf?retry=1> (accessed: 10 September 2023)

як цифрові відображення вартості, номіновані у власній розрахунковій одиниці і відмінні від електронних грошей[1].

Наостанок наводимо розуміння криптовалюти та віртуальних активів, яке дає Міжнародна група з протидії відмиванню брудних грошей (FATF). Криптовалюта вважається різновидом віртуальних активів. Останні FATF характеризує як цифрове відображення вартості, що може бути предметом торгівлі шляхом цифрових технологій і що функціонує як 1) засіб обміну; 2) розрахункова одиниця; 3) сховище вартості, однак не має статусу законного платіжного засобу у жодній юрисдикції.

Зазначена організація розділяє віртуальні активи на два основні види:

1. Конвертовані віртуальні активи (convertible virtual currencies), які мають еквівалентну вартість у реальній валюті та можуть обмінюватися на неї; ці віртуальні валюти можуть бути централізованими або мати децентралізований характер (тобто вони можуть мати центральний адміністративний орган, який здійснює нагляд, або ж відповідна інституція відсутня);

2. Неконвертовані віртуальні активи (non-convertible virtual currencies), що характерні для певного віртуального домену або світу (наприклад, онлайн-ігри); за правилами, що регулюють їх використання, вони зазвичай не можуть бути предметом обміну на фіатну валюту[2].

Поряд із проаналізованими вище підходами до розуміння віртуальних активів та криптовалют, які мають перш за все економічне та фінансове спрямування, важливим напрямом перейняття іноземного досвіду є правові позиції правозастосовних інституцій щодо майнової (або немайнової) природи віртуальних активів. У цьому контексті заслуговує на увагу рішення Верховного Суду Нової Зеландії від 08.04.2020 р. у справі № CIV-2019-409-000544 [2020] NZHC 728. Одне із питань у цій справі полягало в тому, чи є віртуальні активи майном. Суд на підставі відповідності віртуальних активів чотирьом критеріям – 1) предмет, що підлягає чіткій ідентифікації; 2) властивість предмета мати володільця, який може бути чітко ідентифікований третіми особами; 3) можливість бути придбаним третіми особами; 4) певний ступінь стійкості та стабільності – дійшов висновку, що віртуальні активи мають майнову природу[3].

Підсумовуючи окреслені світові підходи у тлумаченні віртуальних активів та криптовалют авторитетними міжнародними інституціями, зазначимо, що в них наявні певні термінологічні відмінності. Втім, очевидно, такі відмінності змістовно не впливають на визначення (1) сучасної системи віртуальних цінностей, в якій криптовалюти є лише складовою, поряд із неконвертованими (або закритими) віртуальними активами, а також (2) майнової природи віртуальних активів, які зазвичай уподібнюються до реальних валютних цінностей.

Чи є віртуальні активи майном у розумінні національної правової системи? Іншими словами, чи визнає правова система України майнову природу віртуальних активів, що є належною передумовою для здійснення їх спеціальної конфіскації? Одразу зазначимо: поки що досвіду здійснення конфіскаційних процедур щодо віртуальних активів правова система України не знає.

Спочатку судова практика України вкрай неохоче надавала правову оцінку віртуальним активам, причиною чого насамперед слід визнати відсутність законодавчого регулювання. Наприклад, у рішенні Дарницького районного суду міста Києва від 24.03.2016 р. у справі № 753/599/16-ц зафіксовано, що Bitcoin не є предметом матеріального світу, не має індивідуальних ознак, а тому, оскільки такий предмет договору не можна ідентифікувати, визначити його ознаки матеріального світу, такий предмет не може бути об'єктом судового захисту[4].

Водночас у теперішній час позиції судів не є настільки категоричними та формують, по суті, протилежну судову практику у цій частині. Так, в ухвалі Голосіївського районного суду міста

[1] 'Distributed Ledger Technology (DLT) and blockchain' (World Bank Group, FinTech note, no. 1. Washington, D. C., 2017) P. IV <https://documents1.worldbank.org/curated/en/177911513714062215/pdf/122140-WP-PUBLIC–Distributed-Ledger-Technology-and-Blockchain-Fintech-Notes.pdf> (accessed 10 September 2023)

[2] 'Virtual Currencies – Key Definitions and Potential AML/CFT Risks' (Financial Action Task Force, June 2014) P. 4–5 <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Virtual-currency-key-definitions-and-potential-aml-cft-risks.pdf> accessed 10 September 2023.

[3] Case of Ruscoe vs Cryptopia LTD (in liquidation) No. CIV-2019-409-000544 [2020] NZHC 728. High Court of New Zealand. April 8, 2020. URL: https://www.justice.govt.nz/jdo_documents/workspace___SpacesStore_e58d36af_d708_45cb_a474_6b08bd75ace9.pdf (Last Accessed: 10.09.2023).

[4] Рішення Дарницького районного суду міста Києва від 24 березня 2016 року, судова справа № 753/599/16-ц. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/56686444 (дата звернення: 10.09.2023).

Києва від 25.06.2021 р. у справі № 752/15268/21 накладено арешт у кримінальному провадженні на криптовалютний гаманець[1]. Крім цього, у рішенні Східного апеляційного господарського суду від 02.12.2020 р. у справі № 922/95/20 суд визнав криптовалюти предметом договору купівлі-продажу[2].

Подальшій позитивній судовій практиці, як видається, у цій частині має сприяти нещодавнє набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо розширення кола об'єктів цивільних прав», яким Цивільний кодекс України доповнено новою статтею 179[1], котра закріплює поняття цифрової речі, встановлює, що до цифрових речей також належать віртуальні активи, а, по суті, закріплює на законодавчому рівні майнову природу цифрових речей[3].

Висновки. Як світова практика тлумачення поняття віртуальних активів авторитетними міжнародними інституціями та іноземними судами, так і правові орієнтири України останнім часом визнають за віртуальними активами майновий характер, що є юридичною умовою для можливості здійснення стосовно них конфіскаційних процедур.

В Україні завдяки положенням ст. 179[1] та ст. 190 ЦК віртуальні активи можна вважати майном у розумінні ч. 1 ст. 96[1] КК, що є передумовою для їх спеціальної конфіскації. Більше того, навіть до набрання чинності змін до ЦК, якими його доповнено положеннями щодо цифрових речей, вже почала формуватися обмежена судова практика щодо здійснення юридично значущих дій щодо віртуальних активів або криптовалют.

Разом із тим для формування реальної практики здійснення конфіскаційних процедур у кримінальному провадженні, зокрема, спеціальної конфіскації щодо віртуальних активів лише цього є недостатньо. А тому на теперішньому етапі викликом буде забезпечення інституційної спроможності органів досудового розслідування щодо виявлення, арешту та ефективного управління віртуальними активами, а також створення умов для реалізації віртуальних активів.

[1] Ухвала Голосіївського районного суду міста Києва від 25 червня 2021 року, судова справа № 752/15268/21. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/98019621 (дата звернення: 10.09.2023).

[2] Постанова Східного апеляційного господарського суду від 2 грудня 2020 року, судова справа № 922/95/20. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/93327784 (дата звернення: 10.09.2023).

[3] Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо розширення кола об'єктів цивільних прав: Закон України від 10.08.2023 № 3320-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3320–20#n12 (дата звернення: 10.09.2023).

REFERENCES:

List of legal documents

Legislation

1. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 5 kvitnia 2001 roku № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341–14#Text (in Ukrainian)
2. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho ta Kryminalnoho protsesualnoho kodeksiv Ukrainy stosovno vykonannia Planu dii shchodo liberalizatsii Yevropeiskym Soiuzom vizovoho rezhymu dlia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 18.04.2013 № 222-VII (in Ukrainian). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222–18#Text (in Ukrainian)
3. Pro vnesennia zmin do Tsyvilnoho kodeksu Ukrainy shchodo rozshyrennia kola obiektiv tsyvilnykh prav: Zakon Ukrainy vid 10.08.2023 № 3320-IX URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3320–20#n12 (in Ukrainian)
4. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16 sichnia 2003 № 435-IV URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435–15#Text (in Ukrainian)

Cases

5. Case of Ruscoe vs Cryptopia LTD (in liquidation) No. CIV-2019-409-000544 [2020] NZHC 728. High Court of New Zealand. April 8, 2020. URL: https://www.justice.govt.nz/jdo_documents/workspace___SpacesStore_e58d36af_d708_45cb_a474_6b08bd75ace9.pdf (in English)
6. Postanova Skhidnoho apeliatsiinoho hospodarskoho sudu vid 2 hrudnia 2020 roku, sudova sprava № 922/95/20 (in Ukrainian). URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/93327784 (in Ukrainian)
7. Rishennia Darnytskoho raionnoho sudu mista Kyieva vid 24 bereznia 2016 roku, sudova sprava № 753/599/16-ts URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/56686444 (in Ukrainian)
8. Ukhvala Holosiivskoho raionnoho sudu mista Kyieva vid 25 chervnia 2021 roku, sudova sprava № 752/15268/21 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/98019621 (in Ukrainian)

Bibliography

Theses

1. Vynnyk A O 'Spetsialna konfiskatsiia maina yak inshyi zakhid kryminalno-pravovoho kharakteru za kryminalnym pravom Ukrainy' [Special confiscation of property as another measure of criminal law nature according to criminal law of Ukraine] (dys cand yuryd nauk, LvSUIA 2019) 220 (in Ukrainian).

Websites

2. 'Criminal asset recovery in the EU. Survey of statistical information 2010–2014' (Europol, 2016) <https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/criminal_asset_recovery_in_the_eu_web_version_0.pdf> (in English)
3. 'Digital Currencies' (Bank for International Settlements, November 2015) <https://www.bis.org/cpmi/publ/d137.pdf> (in English)
4. 'Distributed Ledger Technology (DLT) and blockchain' (World Bank Group, FinTech note, no. 1. Washington, D. C., 2017) <https://documents1.worldbank.org/curated/en/177911513714062215/pdf/122140-WP-PUBLIC–Distributed-Ledger-Technology-and-Blockchain-Fintech-Notes.pdf> (in Ukrainian)
5. ' EBA Opinion on 'virtual currencies' (European Banking Authority, 4 July 2014) <https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/657547/81409b94-4222-45d7-ba3b-7deb5863ab57/EBA-Op-2014–08%20Opinion%20on%20Virtual%20Currencies.pdf?retry=1> (in English)
6. 'Record-high seizure of $4bn in stolen Bitcoin' (BBC News, 9 February 2022) <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-60310783> (in English)
7. 'The 2022 Global Crypto Adoption Index: Emerging Markets Lead in Grassroots Adoption, China Remains Active Despite Ban, and Crypto Fundamentals Appear Healthy' (Chainalysis, 14 September 2022) <https://www.chainalysis.com/blog/2022-global-crypto-adoption-index/#top-20> (in English)
8. 'Virtual Currencies and Beyond: Initial Considerations' (International Monetary Fund, January 2016) <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2016/sdn1603.pdf> (in English)
9. 'Virtual Currencies – Key Definitions and Potential AML/CFT Risks' (Financial Action Task Force, June 2014) <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Virtual-currency-key-definitions-and-potential-aml-cft-risks.pdf> (in English)
10. 'Virtual Currency Schemes – a further analysis' (European Central Bank, February 2015) <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemesen.pdf>
11. 'Virtual Currency Schemes' (European Central Bank, October 2012) <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf> (in English)
12. 'Zvit sudiv pershoi instantsii pro rozghliad materialiv kryminalnoho provadzhennia za 2022 rik. Forma № 1-k (richna).' (Sudova vlada Ukrainy, 2023) ['Report of the Courts of the First Instance on Consideration of Criminal Proceedings for 2022. Form No. 1-k (annual).' (Judicial Power of Ukraine, 2023)] (in Ukrainian). https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/main_site/1-k%20_%204-%202022.xls (in Ukrainian)

Самойлов В. П.

Спеціальна конфіскація віртуальних активів: до питання достатності правових орієнтирів

У статті проаналізовано сучасний стан правових орієнтирів на предмет того, чи можуть бути віртуальні активи предметом спеціальної конфіскації за кримінальним правом України. Із цією метою проаналізовано предмет спеціальної конфіскації відповідно до ч. 1 ст. 96[1] КК та встановлено, що спеціальна конфіскація може бути застосована до віртуальних активів лише у разі, якщо віртуальні активи мають майнову природу. Здійснено аналіз позицій авторитетних міжнародних інституцій у частині природи віртуальних активів. Встановлено, що тривалий час законодавчі орієнтири щодо віртуальних активів в Україні були відсутні. Судова практика України спочатку не визнавала віртуальні активи предметом будь-яких правовідносин, разом із тим наразі вже формується протилежна судова практика, зокрема, і в рамках кримінального судочинства. Констатовано, що в рамках правових орієнтирів України віртуальні активи можуть бути предметом спеціальної конфіскації, однак до забезпечення інституційної спроможності органів досудового розслідування щодо виявлення, арешту та ефективного управління віртуальними активами, а також створення умов для реалізації віртуальних активів реальної регулярної практики здійснення спеціальної конфіскації віртуальних активів очікувати передчасно.

Ключові слова*: *юридична конструкція, спеціальна конфіскація; захід кримінально-правового характеру; віртуальні активи; криптовалюти.

Samoilov V. P.

Special confiscation of virtual assets: issues on sufficiency of legal provisions.

The article analyzes the current of legal legal provisions on the issue whether virtual assets can be subject to special confiscation under the criminal law of Ukraine. In this regard the subject of special confiscation is analyzed according to part 1 of Art. 96–1 of the Criminal Code of Ukraine. It establishes that special confiscation can be applied to virtual assets only if the virtual assets are of a property nature.

An analysis of the positions of international institutions (European Banking Authority, International Monetary Fund, Financial Action Task Force, Bank for International Settlements etc.) in terms of natural virtual assets is carried out. There are grounds for conclusion that international practice consider that virtual assets have property nature. In this regard the position of Supreme Court of New Zealand is analyzed.

Also, it has been established that for a long time there have been no legislative provisions regarding virtual assets in Ukraine. The judicial practice of Ukraine initially did not recognize virtual assets as the subject of any legal relationship, however, the opposite judicial practice is currently being formed, in particular, within the framework of criminal proceedings. The conclusion is established that according to legal provisions in Ukraine, virtual assets can be subject to special confiscation. At the same time without ensuring the institutional effectiveness of pre-trial investigation bodies regarding the detection, seizure and effective management of virtual assets, as well as the creation of conditions for the sale of virtual assets, the regular practice of special confiscation of virtual assets cannot be enforced.

Key words*: legal construction, special confiscation, measure of criminal character, virtual currencies, cryptocurrencies.*

Стаття надійшла до редакції:10.09.2023 р.
Прийнята до друку: 20.11.2023 р.